

Positieve discriminatie in de VS

Positieve discriminatie ('affirmative action' in de Amerikaanse terminologie) is ongeveer dertig jaar oud. De basiswetgeving kwam tot stand in de eerste helft van de jaren zestig onder Kennedy en Johnson. Het idee achter deze wetgeving was de overtuiging, dat het verdringen van het apartheidsstelsel in de Zuidelijke Staten van de VS niet voldoende was om de ongelijkheid tussen zwarten en blanken te verkleinen en de onlusten (denk aan Watts in 1965) te beheersen.

En zo kwamen de ambitieuze plannen tot stand die niet alleen gelijkheid van kansen, maar ook van resultaten wilden realiseren. Oorspronkelijk was de doelgroep het zwarte gedeelte van de bevolking en ging het vooral om banen. Later werden daar talloze andere 'minderheidsgroepen' aan toegevoegd – van gehandicapten tot vrouwen – en ging het om toegang tot van alles en nog wat. Zodoende is in de loop der jaren wildgroei ontstaan. Er bestaan nu meer dan 160 programma's op het federale niveau, en daarnaast zijn er talloze andere op lagere niveaus.

Is 'affirmative action' te ver doorgeslagen? De meningen hierover zijn verdeeld, maar feit is dat er een krachtige 'tegen-stroming' op gang is gekomen. Quota worden steeds meer gezien als discriminatie tegen blanken ('reverse discrimination'). De grote doorbraak – als je dat zo kan noemen – voor de tegenstanders van positieve discriminatie kwam met de verkiezingen van november 1994, toen in één klap deze tegenstanders veranderden van een conservatieve minderheid tot de hoofdstroming in de politiek. Affirmative action zal ook zeker een centrale rol gaan spelen bij de presidentsverkiezingen van november 1996. Zo heeft de Gouverneur van Californië en kandidaat voor de Republikeinse nominatie, Pete Wilson, reeds met een pennestreek een groot gedeelte van het Californische programma geannuleerd. Naast vele anekdotische rampverhalen over positieve discriminatie die de ronde doen, zijn er drie hoofdpunten van kritiek:

- affirmative action is een aspirinebehandeling en doet niets aan de structurele problemen, zoals de ghetto's en de wanhopige kwaliteit van de zwarte openbare scholen;
- quota hebben dikwijls tot gevolg dat de beste zwarten (de anderen blijven onberoerd) boven hun niveau worden gehesen, alvorens met een harde klap terug te vallen. Daardoor wordt het blanke vooroordeel bevestigd;
- positieve discriminatie blijkt een eerste stap te zijn geweest naar een ware balkanisering van de politiek: elke beleidsmaatregel moet worden versplinterd over talloze groepen en 'minderheden'.

Er bestonden natuurlijk vanaf het begin twijfels over affirmative action. Maar tot voor kort vond het blanke establishment dat de baten veel groter waren dan de kosten. Er was overeenstemming over het feit dat

recruterende op onderwijsverdiensten alléén wel een zeer enge basis is, niet alleen voor banen, maar ook voor toegang tot hoger onderwijs. Verder vond men affirmative action een vrij marginale zaak, waardoor slechts een relatief klein aantal blanken naar een andere baan of universiteit moesten omkijken. Daar stond tegenover dat iets concreets werd gedaan om een historische fout te herstellen en een gevoelig politiek probleem aan te pakken. Zolang het blanke establishment dat zo zag – en zo lang de stemmen die pleitte tegen quota en 'reverse discrimination' slechts leken te komen uit het zuidelijke apartheidsgebied – was affirmative action niet in gevaar. Dit was de situatie in de jaren zeventig en tachtig. En zo dachten de meeste mensen dat affirmative action een blijvend onderdeel van het Amerikaanse politieke landschap was geworden.

Maar door de reeds genoemde wildgroei en balkanisering, kreeg affirmative action steeds meer een ondemocratische reputatie bij allen die er dagelijks mee in aanraking kwamen. Ook de rampverhalen trokken de aandacht en werden gegeneraliseerd, vooral door de blanke middenklasse die er de afgelopen vijftien jaar op achteruit is gegaan en die een centrale doelgroep is geworden voor alle presidentskandidaten.

Waar het volgens mij op neerkomt is het volgende. Zwart Amerika was en is een wereld apart. Zwart gelooft niet in het systeem. Ze voelen zich (negatief) gediscrimineerd, en dat is ook zo. Affirmative action heeft het aantal zwarten in topbanen verdubbeld en het aantal geschoolde arbeiders verdrievoudigd. Er heeft een systematische inspanning plaatsgevonden om meer zwarten in de economische hoofdstroom te brengen. Afschaffen van affirmative action zou de zwart-wit tegenstelling weer vergroten. De excessen moeten worden gekapt, maar de kern moet worden behouden.

Maar positieve discriminatie is niet genoeg. Er moet veel meer worden gedaan om het structurele feilen van het stelsel weg te nemen. Hier spelen het stedelijk- (de ghetto's) en onderwijsbeleid (kwaliteit van de zwarte lagere en middelbare scholen) een cruciale en onderbelichte rol. Met deze tweevoudige aanpak – structureel beleid om het feilen te herstellen en affirmative action voor diegenen die niet meer van dit beleid kunnen profiteren – kan ook de Amerikaanse economie profiteren. Er is immers een groot verschil tussen enerzijds het verdelen van de pot en het werpen van een been naar passieve minderheden, en anderzijds beleid dat hen de kans geeft om de pot voller te maken, door actieve deelname in de economische en maatschappelijke hoofdstroom.

L.J. Emmerij